

Een doorlopende ontwikkellijn van bewegen beleven naar bewegen waarderen

Als we praten over doorlopende leerlijnen denken we al snel aan vragen als: “Sluit wat we kinderen willen leren bij mikken in het basisonderwijs aan bij de manier waarop beter leren mikken in het voortgezet onderwijs aan de orde komt?” Of: “Moeten ze in de derde klas van het vo nog de handstand-wenden over kastbreedte leren of hebben ze dat in groep vijf van het basisonderwijs al gehad?”.

TEKST BEREND BROUWER

In het kader van dit topic wordt een verkenning gedaan naar doorlopende leerlijnen van PO naar VO. In dit artikel wordt vooral stilgestaan bij de sleutel bewegen beleven en uitgewerkt naar het waarderen van bewegen. Dit is het complete artikel inclusief het deel over waarderen.

Maar er zijn nog zoveel andere belangrijke doelstellingsaspecten voor bewegingsonderwijs. Hoe zit het met de doorlopende lijnen voor *bewegen regelen*, *gezond bewegen en bewegen beleven*. Over die laatste sleutel willen we het in dit artikel eens hebben. Hoe laat je daar de overgang van po naar vo soepel in verlopen, welke ontwikkelingen wil je dat leerlingen hier eigenlijk in maken? Kun je er überhaupt wel iets over zeggen?

Vier sleutels

Van ‘bewegen beleven’ als afzonderlijke sleutel voor bewegingsonderwijs is voor het eerst sprake in het *Basisdocument bewegingsonderwijs voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs*.

Daar worden vier sleutels voor kwaliteit van bewegingsonderwijs onderscheiden.

- Bewegen verbeteren
- Bewegen regelen
- Gezond bewegen
- Bewegen beleven

Daarvoor was er uiteraard - in allerlei varianten en formuleringen - al veel langer sprake van plezier in bewegen als doel of middel en kenden we de didactische trits loopt ‘t, lukt ‘t, leeft ‘t. De sleutel ‘bewegen beleven’ appelleerde meteen aan iets dat docenten herkenden, het belevingsaspect van bewegen en bewegingsonderwijs. Maar tegelijk heeft dit bewegen

beleven ook veel misverstanden opgeroepen in de zin van dat het er vooral om zou gaan dat leerlingen de gymles leuk moeten vinden. Er zit echter zoveel meer in deze sleutel dat de moeite waard is. Dat is de reden dat we er nu expliciet aandacht aan willen besteden.

Over ‘bewegen beleven’ staat in het basisdocument onderbouw vo o.a. het volgende:

“Beleving van de lessen is een voorwaarde om te kunnen komen tot leren en ontwikkelen” en “Het uiteindelijke doel van bewegingsonderwijs is dat het bewegen gaat leven bij de leerlingen, dat het ze raakt en wat met ze doet”. Daar zitten twee wezenlijk verschillende elementen in.

Bewegen beleven

- Gerichtheid op bewegen
 - Ingaan op uitdagingen in bewegingssituaties
 - Gerichtheid op leren
 - Bewegen waarderen
- Betrokkenheid bij de les
 - Omgaan met regels
 - Zelfstandig deelnemen
 - Omgaan met elkaar

Grote betrokkenheid van de leerlingen bij de les is voor docenten een belangrijke indicator voor goede en succesvolle lessen, als leerlingen de les leuk en aantrekkelijk vinden en graag en met veel enthousiasme meedoen dan ben je blij

als docent. Maar in dit artikel gaat de aandacht alleen uit naar de gerichtheid op bewegen. Dat gaat over de lange termijn opbrengst van onze lessen, over motivatie voor bewegen als doel. Welk beeld ontstaat er als we de lijn van kleuters naar eindexamenleerlingen in het vo doortrekken?

Van vanzelfsprekend plezier in bewegen naar de waarde van bewegen kennen

We doen dat door te kijken naar wat we vinden in de verschillende basisdocumenten voor bewegingsonderwijs en in examenprogramma's en handreikingen bij het schoolexamen. In de uitgebreide versie van dit artikel op www.kvlo.nl lees je meer over hoe dat hebben gedaan, hier trekken we vooral conclusies.

Plezier in bewegen wordt bij jonge kinderen vanzelfsprekend geacht en hoeft daarom in het basisonderwijs niet geproblematiseerd te worden. Zorgen voor de juiste beleving van en betrokkenheid bij de activiteiten is een belangrijk aspect in de lessen, juist om de natuurlijke positieve bewegingsattitude te bekrachtigen. En succeservaringen in de gekozen activiteiten

zorgen voor die juiste bekrachtiging. Heel simpel gesteld: je vindt iets leuker naarmate het beter lukt. Ook jonge kinderen moeten daar al wel zicht op krijgen.

Ook in het speciaal onderwijs is plezier hebben in de bewegingsactiviteiten een belangrijke voorwaarde om ook buiten het onderwijs te bewegen. Dat betekent niet dat alleen populaire activiteiten worden aangeboden of dat er geen leerbedoeling met de activiteiten wordt nagestreefd. De leerlingen krijgen namelijk ook meer plezier in de bewegingsactiviteiten als ze er beter in worden en als ze na verloop van tijd nieuwe en meer uitdagende activiteiten aangeboden krijgen.

▲
Intensief bezig

Deze tweespalt kenmerkt de hele discussie over bewegen beleven of plezier in bewegen als doel of voorwaarde. Is plezier hebben in de les bewegingsonderwijs vooral een voorwaarde om tot leren te komen? Is ergens beter in worden nodig om er meer van te gaan houden? Wij denken dat het beide is. Als leerlingen de lessen - om wat voor reden - aantrekkelijk vinden zullen ze zich meer betrokken voelen en zich meer inzetten om goed mee te doen en zullen ze meer leren. En als ze meer leren en succes ervaren aan bepaalde activiteiten zullen ze eerder het idee ontwikkelen dat die activiteiten bij hen passen en dat ze zich daar verder in kunnen en willen ontwikkelen.

▲ *Lol in de activiteit*

▼ *Het plezier stralt eraf*

In de bovenbouw van het voortgezet onderwijs gaat om het duidelijk krijgen van de eigen mogelijkheden en wensen en daar keuzes in maken. Hier gaat het dus niet zozeer over het krijgen van (meer) plezier in het bewegen, maar om het maken van keuzes voor die verschijningsvormen van bewegen en sport die aansluiten bij de eigen kwaliteiten en

voorkeuren. Daar komt ook (zelf)reflectie aan te pas. Leerlingen zouden tegen die tijd beter moeten weten wat ze aantrekkelijk vinden in bewegen en sport en ook waarom.

Doorlopende ontwikkelijn naar bewegen waarderen

Gedurende de schoolperiode van 4 tot 18 jaar vindt er een groei plaats. Het pure plezier in bewegen ervaren zonder dat je hoeft uit te leggen hoe en waarom, wordt aangevuld met inzicht hebben in wat wel of niet beweegplezier verschaft en waarom, en met op grond daarvan verstandige keuzes kunnen maken. In het basisdocument VO was bewegen beleven (in de zin van ervaren, niet zozeer bewust weten van) de overkoepelende term en was bewegen bewust waarderen secundair. Als we uitgaan van het beoogde eindresultaat zou bewegen waarderen - in de zin van zicht hebben op de

In de bovenbouw van het voortgezet onderwijs gaat om het duidelijk krijgen van de eigen mogelijkheden en wensen en daar keuzes in maken

waarde van bewegen voor jou persoonlijk, nu en in je (nabije) toekomst - eerder de overkoepelende term zijn. Het begint allemaal met ervaren en beleven hoe fijn bewegen is. En dat blijft altijd de kern. Maar met de leeftijd wordt het beeld gedifferentieerder. Je gaat oog krijgen voor hoe dat bij anderen zit, waar hun sterke

Bewegen waarderen

Het natuurlijke plezier in bewegen behouden, als zodanig herkennen en door ontwikkelen tot eigen bewegingsvoorkeuren en een eigen bewegingsidentiteit

Bewegen beleven	Inbreng van anderen waarderen	Bewegen kiezen
Onderbouw PO		
Natuurlijk plezier aan bewegen ervaren en bekrachtigen	Verschillen zien in de manier waarop andere kinderen deelnemen	Activiteiten kiezen die je durft en kunt
Midden- en bovenbouw PO		
Natuurlijk plezier aan bewegen bekrachtigen en verder ontwikkelen voor een zo breed mogelijk scala aan bewegingsuitdagingen	Verschillen in de manier waarop jijzelf en andere kinderen deelnemen waarderen	Onderscheid maken tussen wat je leuk en minder leuk vindt en waar je goed en minder goed in bent
Onderbouw VO		
Natuurlijk plezier aan bewegen verder ontwikkelen voor een zo breed mogelijk scala aan bewegingsuitdagingen Dit verder verkennen binnen verschillende contexten, omgevingen, sociale verbanden, niveaus, etc.	Verschillen in de manier waarop jijzelf en andere leerlingen deelnemen waarderen en benutten	Onderscheid maken welke bewegingsuitdagingen het meest aanspreken en passen bij je eigen voorkeuren en mogelijkheden en op basis daarvan keuzes maken tussen diverse bewegingssituaties
Bovenbouw VO / MBO		
Eigen voorkeuren (qua activiteiten, motieven, contexten, omgevingen, sociale verbanden) via langer durende keuzes en reflectie daarop meer diepgaand verkennen	Verschillen in de manier waarop iedereen kan deelnemen aan bewegingssituaties waarderen en benutten als team	Overwogen keuzes maken welke bewegingssituaties deel uit kunnen en moeten maken van je eigen leven / leefstijl (en hoe en waarom) en welke minder

kanten zitten en hun minder sterke kanten en hoe je daar het beste mee om kunt gaan. Ook de zgn. betere bewegers. Als je het nog breder trekt kun je zeggen dat je in toenemende mate oog krijgt voor de waarden en normen die in bewegingssituaties een rol spelen (in de vorm van impliciete regels en verwachtingen, fair

Als het gaat om plezier in bewegingsactiviteiten houden, is het veel belangrijker dat je als docent bewaakt dat je niets doet dat plezier kan bederven

play, etc.). En je krijgt steeds meer ruimte om zelf keuzes te maken ten aanzien van de bewegingssituaties waar je aan deelneemt. Zo ontstaan er binnen 'bewegen waarderen' drie kernen: *bewegen beleven, de inbreng van anderen waarderen en bewegen kiezen*. In een tabel ziet dat er zo uit. Beweegplezier ervaren wordt niet vervangen door iets anders, dat blijft in elke fase essentieel, maar er komt steeds iets bij.

Pas in de eindfase kun je spreken van enigszins grijpbare onderwijsresultaten, van iets dat

leerlingen kunnen leren en waarvan je kunt nagaan of ze het kunnen. Als het gaat om plezier in bewegingsactiviteiten houden, is het veel belangrijker dat je als docent bewaakt dat je niets doet dat dat plezier kan bederven. En dat je vooral zorgt dat je leerlingen voortdurend beweegplezier in de activiteiten kunnen ervaren. Vandaar ook dat er bepaald geen sprake is van een concrete in mooie stapjes en niveaus verdeelde leerlijn, maar van een ontwikkelijn, een globale beschrijving van een gewenste ontwikkeling, van een onzekere uitdaging ook die je als docent met leerlingen aangaat.

Persoonsvorming

Het beoogde eindresultaat van dit ontwikkelproces is een redelijk uitgekristalliseerde versie van een persoonlijke beweeg- en sportidentiteit. Die eigen oordeelsvorming over de betekenis of waarde van deelnemen aan bewegen en sport in het eigen leven sluit goed aan bij de discussie over persoonsvorming zoals die momenteel sterk in de belangstelling staat. Daar liggen dus mooie kansen voor docenten bewegingsonderwijs om hun bijdrage aan persoonsvorming binnen het schoolteam te verduidelijken.

Foto's

Hans Dijkhoff

Contact:

b.brouwer@slo.nl

Kernwoorden:

bewegen waarderen, doorlopende ontwikkeling, bewegen beleven, persoonsvorming